

ספר
**אביטה
נפלאות**

• על חמשה חומשי תורה •
• ועל המועדים •

ליקוט נפלא מדברי חז"ל בש"ס בבלי וירושלמי
והרבה מדרשים וגדולי הראשונים והאחרונים
כוללים יסודות נאמנים וחידושים נפלאים בעניני
תורה יראת שמים ועבודת המדות
עם הוספת נופך לישא וליתן בדבריהם
כדרכה של תורה
דברים שמאירים עיני המעיינים ומשמחים הלבבות
אשר העיר ה' רוחי והאיר עיני ברוב חסדו
לזכות מבקשי ה'

צבי מאיר קראוס
בן לאאמו"ר הג"ר חיים שליט"א

שבט שנת תשפ"ו לפ"ק
פה ליקוואוד ניו דזערסי

ספר
**אביטה
נפלאות**
על חמשה
חומשי תורה
ועל המועדים

©
כל הזכויות שמורות
היות והושקעו בספר זה
הון רב וגיעה רבה
ע"כ אנו אוסרים על פי דין תורה
וליהבדיל ע"פ הזכויות הבנלאומית
כל אופן של הדפסה
צילום או העתקה
של הספר או חלק ממנו
בלא קבלת רשות בכתב
ושארית ישראל לא יעשו עולה

שגיאות מי יבין מנסתרות נקני
הערות והארות יתקבלו בברכה

הכתובת:
51 Forest Park Circle
Lakewood, NJ 08701
ravtmk@thejnet.com

הסכמת אאמו"ר הגאון הגדול הרב חיים קראוס שליט"א
רב דקהילת בית ישראל וראב"ד אגודת הרבנים ארצות הברית

RABBI CHAIM KRAUSS
717 East 7th Street
Brooklyn, NY 11218
(718) 435-6528 / 854-5095

חיים קראוס
רב ק"ק בית ישראל
אב"ד בית דין צדק אהל חיים
דיין ב"ד אגודת הרבנים

נס"ד

לכבוד בני היקר הרה"ק הרב צבי מאיר שליט"א
כבר איתמחי בני שליט"א לתלמיד חכם מופלג על ידי הספרים שהוציא בהלכה בכמה
ענינים וגם הוא מפורסם בישיבת ליקוואוד לפוסק ומו"צ בבית הוראה כמה שנים. ועכשיו
שלח ידו בהוצאת ספר "אביטה נפלאות" על חמשה חומשי תורה ועניני המועדים ובודאי
ימצאו חידושי חן בעיני כל יודו ומכירו בעזה"ת. ואף על פי דאין אב מעיד על בנו בדבר
דעבידא לגלויא לא משקרי אינשי. ואסיים בברכת אב שיזכה בני להוציא עוד ספרים הרבה
בין בהלכה בין בשאר עניני תורה ויהא מקור נחת להקב"ה ולאביו ולאמו ולא ימוש התורה
מפינו ומפיו ומפי זרעינו לעולם
החותם לכבוד התורה הקדושה
חיים בן ישראל קראוס

לכבוד בני היקר הרה"ק הרב צבי מאיר שליט"א

כבר איתמחי בני שליט"א לתלמיד חכם מופלג על ידי הספרים שהוציא בהלכה בכמה
ענינים וגם הוא מפורסם בישיבת ליקוואוד לפוסק ומו"צ בבית הוראה כמה שנים. ועכשיו
שלח ידו בהוצאת ספר "אביטה נפלאות" על חמשה חומשי תורה ועניני המועדים ובודאי
ימצאו חידושי חן בעיני כל יודו ומכירו בעזה"ת. ואף על פי דאין אב מעיד על בנו בדבר
דעבידא לגלויא לא משקרי אינשי. ואסיים בברכת אב שיזכה בני להוציא עוד ספרים הרבה
בין בהלכה בין בשאר עניני תורה ויהא מקור נחת להקב"ה ולאביו ולאמו ולא ימוש התורה

מפינו ומפיו ומפי זרעינו לעולם

החותם לכבוד התורה הקדושה

חיים בן ישראל קראוס

הגאון הגדול הרב אריה מלכיאל קוטלר שליט"א
ראש הישיבה דבית מדרש גבוה ליקוואוד

RABBI ARYEH MALKIEL KOTLER
BETH MEDRASH GOVONA
LAKEWOOD, N.J. 08701

ב"ה

ארי מלכיאל קוטלר
בית מדרש גבוה
לייקוואוד, נ. דו.

י"א מנחם אב תשפ"ה

בשם רשמים לח א"ר יוסי בר חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ונאמר כתב לך פסל לך
לך בסלע לך מה כסולתן לך אף כתבן לך ומה נכתב בהם לך ומה נכתב בהם לך ומה נכתב בהם לך
ק"ו חסידים שנתנו נאמן אמר שבע רגלי חסיד וחסיד אמר לכולם בלשון ית וחסיד לכולם חסיד
דבריו אמר ונכתב בהם חסידות ונכתב חסידות ונכתב חסידות ונכתב חסידות ונכתב חסידות
ונכתב חסידות ונכתב חסידות ונכתב חסידות ונכתב חסידות ונכתב חסידות ונכתב חסידות
וכן ומה יז להבין הוציא חסידות בנתיב פסוק לך חסידות ומה יז להבין הוציא חסידות
דבר חסידות דבר חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות
הענין אמר חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות חסידות

היות לפסוק הגעב ולחמך
אריה מלכיאל קוטלר
בשם רשמים חסידות

י"א מנחם אב תשפ"ה

בגמ' נדרים לח א"ר יוסי בר חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ונאמר כתב לך פסל לך
מה פסולתן שלך אף כתבן שלך ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל וכו' (ומקשה כמה ק"ו
שמפורש שהקב"ה נתן למשה עבור הכלל ישראל ומסיק) אלא לפלפולא בעלמא ע"כ וברש"י
להבין דבר מתוך דבר דניתן למשה ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל וכל דברי הגמ' צ"ב והרי
פלפולא היא חלק מהתורה ונצרך להתורה להבין דבר מתוך דבר ואיך שייך שלא תכלול במה
שנתן הקב"ה התורה להכלל ישראל וצ"ע, ועוד יש להבין האין נאמר בקרא דכתבן שלך ענין
של פלפולא הרי הפלפולא והבנת דבר מתוך דבר שייכא בתורה שבעל פה, ומבין בזה שהקנין
והאחיזה בתורה שבכתב היא על ידי התורה שבעל פה ודרכי לימוד של תורה של בע"פ הבנת
דבר מתוך דבר.

אפריון נמטי"ה למע"כ ידידי הרב הגאון ר' צבי מאיר קראוס שליט"א מחשובי הת"ח דפה, אשר
שם לילות כמים בעמל התורה ואף היה ראש חבורה בישיבתנו הק', למדן ומחדש בטו"ט ודעת
ועכשיו מביא לאור ספר ביאורים על התורה והמועדים הערות והארות מאירות עיניים, הבנת
דבר מתוך דבר ועוד, ויה"ר שיתקבלו דבריו בי מדרשא יהנו הלומדים והמעיינים יפוצו מעיינותיו
חוצה, יוסף עוד כהנה וכהנה להגדיל תורה ולהאדירה.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה, אריה מלכיאל קוטלר באמונו"ר הגר"ש זצוק"ל

הסכמת הגאון הגדול הרב יהונתן בנימין ווייס שליט"א
ראב"ד דעיר מונטריאל במדינת קנדה

Rabbi Benjamin Weiss

Chief Rabbi – Beth Din of Montreal
Off. 6819 Av. Decarie, Montreal,
Quebec H3W 3E4 Canada
Tel.: (514) 739-6363 • Fax: (514) 739-7024

יהונתן בנימין ווייס

רב אב"ד מאנטריאל

בעזה"י

בס"ד, יום א' ליל א' דחנוכה תשפ"ו לפ"ק, פה מאנטריאל יצ"ו

דברי ברכה

אורו עיני ואביטה נפלאות מתורת האי גברא רבא ויקרא, ידידי הרב הגאון המו"מ, שמו נודע בשערים חוב"ט כש"ת מוהר"ר צבי מאיר קראוס שליט"א ומורה ודאין "בבית הוראה דליקוואוד", זה כעשרים שנה כ", וראש כולל "ברכת יואל", דאתי ואיתי מתניא בדיה, אוצר בלום על התורה אשר בשם "אביטה נפלאות" יכונה, עיינתי במקצתם ומצאתים מלאים ברכות ה', מהני מילי מעלייתא פרי הלולים אשר ליקט מהרבה ספרי מפרשי התורה שמאירים כל פרשה ופרשה בתורת ה', בתוספת ביאור מן דיליה, אוסף נפלא זה בודאי יהיה לתועלת גדולה לכל ראש משפחה שיוכל בקלות למצוא פנינים יקרים אשר יעשירו שולחנם בשבת ובמועדים, הדברים שווים לכל נפש כקמן כגדול ישמעון למצוא את אשר עם לבכם, ואוצר יקר זה ראוי להעלותו על שולחן מלכים ולברך עליהם ברכת הנהנין.

על כן באתי לברכו בברכת התורה שיוכה ידידי הרה"ג המחבר שליט"א עוד כהנה וכהנה להוסיף ציצים ופרחים לתורה בספריו המשמחים אלוקים ואנשים מתוך חדותא דשמעתא והרחבת הדעת ופיצו מעינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

ועל כל זה באתי על החתום יום הנ"ל

יהונתן בנימין ווייס
אבדק"ק מאנטריאל יצ"ו

יצחק בלאאמו"ר הגר"ב סורוצקין זצוקללה"ה

הקדמה

יתברך הבורא ויתקלס הנותן התורה, שנתן ונותן חלק בתורתו לכל יחיד ויחיד של עם ישראל, ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו.

איתא במדרש רבה (שמות כח ו), ד"א וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר, אמר ר' יצחק מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סיני, שכן משה אומר להם לישראל כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואת אשר איננו פה עמנו היום כו' אלו הנשמות העתידות להבראות כו' אע"פ שלא היו באותה שעה כל אחד ואחד קבל את שלו כו', ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני, וכן הוא אומר (דברים ה יט) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם קול גדול ולא יסף עכ"ל.

והוסיף ע"ז האלשיך (משלי ה ב) וז"ל, כי אין ספק שמאז עומדות היו נפשותינו במעמד הר סיני הלא נתייחס לכל נפש ונפש חלק בבחינת התורה לפי בחינת יחס שורש נפשו שעל ידו יחדש הוא חדושים בתורתו המתייחסים אליו כי חלקו המה כו' עכ"ל, ולקמן (שם לא יא) הוסיף האלשיך וז"ל, כי אין לך כל נפש ונפש מישראל שלא קבלה בהר סיני חלק המתייחס אליה ומה גם כל המחדשים חדושים והוראות הכל קבלה נפש המחדש מאז, והוא מאמרם ז"ל אפילו מה שתלמיד ותיק היה עתיד לומר בפני רבו הכל מסיני, ובשמות רבה אמרו בפירוש כל מה שהיו עתידים החכמים לחדש הכל קבלו מסיני, והוא כי כל העתידים להולד מהיום ההוא והלאה עד סוף כל הדורות נפשותיהם שם נמצאו ושם היו, וכל הנפשות יש להם יחס בתורה כל אחת בא' מבחינותיה, וכל אחת החלק שהוא מתייחס אליה מאז ניתן לו החלק ההוא לחדשו פה עכ"ל.

וראיתי מובא בשם השל"ה (מסכת שבועות) שכתב בענין נוסח ברכת התורה "נותן התורה" ולא נתן התורה, כי עדיין נותן הקב"ה התורה בסוד קול גדול ולא יסף כו' וכל מה שתלמיד מחדש הכל הוא בכח הקול ההוא, ובעת הגיע זמנו לפי הדור יצא לאור, ועל זה אנו מתפללים ותן חלקנו בתורתך שיהיו דברי תורה שאנו מחדשים דברי אמת שהם תורתך דהיינו מה שבכח הקול הגדול הזה.

אולם גם חלקו המוכן לו ממעמד הר סיני לא יזכה לו אלא ע"י עמל ויגיעה שיתייגע להשיגו, וכמו שכתב האלשיך (שם ב ה) וז"ל, על כן בגלל הדבר הזה צריך ב' דברים, א' יגיעה רבה למרק החומר כמאמר פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל ככל אשר יעשה איש למצוא כסף ומטמונים, ובעשותו כן ימצא את אשר ניתן

אביטה נפלאות

לו, ובזה הטיבו אשר דברו יגעת ומצאת תאמין ולא אמר יגעת וידעת או למדת רק ומצאת לומר כי גם חלקך האבוד ממך כעת צריך יגיעה למצא אותו, שנית לטהר הנפש לשלשל על ידה שפע חלקו מאתו יתברך כי דבק הוא כו' עכ"ל.

ובגמ' (קידושין דף ל.), אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב ושננתם לבניך אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד, מי ידע כמה חיי לא צריכא ליומי ע"כ, וכתב רש"י (ד"ה ליומי), ימי השבוע ע"כ, ובתוס' (שם ד"ה לא צריכא ליומי) כתבו וז"ל, ולא נהירא כו' ונ"ל לפרש בכל יום ויום עצמו ישלש כו' ור"ת פירש שאנו סומכין אהא דאמרין בסנהדרין (דף כד.) בבל בלולה במקרא במשנה ובגמ' דגמרת בבל בלול מכולם עכ"ל, ומרן באגרות משה (או"ח ח"ה סי' י"ז) נשאל אם גם בני תורה מחוייבים בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, וכתב וז"ל, דאף מי שתורתו אומנתו כרשב"י וחבריו שהיו פטורין מתפילה דרבנן היו חייבין בקריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום דהא גם זה הוא לימוד תורה ובחיוב לימוד תורה הא איכא חיוב ללמוד גם מקרא, ואף שסברי תוס' דבלימוד תלמוד בבלי יוצא גם ידי מקרא ואף להרמב"ם (פ"א מהלכות ת"ת הי"ב) דלאחר שכבר יודע היטב תורה שבכתב אינו מחוייב ללמוד מקרא בכל יום, מ"מ הא מחוייב גם להרמב"ם ללמוד באיזה זמן תורה שבכתב, וא"כ ברור שקריאת שמו"ת ודאי הוא ממילא בכלל חיובו מעצם תלמוד תורה בכל שבוע, ולא יוכל לפטור בלימוד דבר אחד מהתורה, ובפרט לדורנו שאין אנו יכולין לומר שאנו בקיין במקרא, עכ"ל בקיצור.

נהוג בינינו שבסעודות שבת אומרים דברי תורה על פרשת השבוע, [אף דבגמ' (מגילה דף יב:) איתא אמר רבא יום השביעי שבת היה שישאל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות ע"כ, ומצאתי בעזה"י מקור לזה בספר בן איש חי (שנה ב' פרשת וירא אות כ) שכתב וז"ל, וטוב לומר דברי תורה לבני ביתו בליל שבת על ענין הפרשה וכן היה מנהגו של עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה], ואלו שאינם שומעים דבר תורה מפי הרב שלהם, מצוי מאד שבאים לסעודת שבת ואין להם מה לומר על הפרשה, ומצוי אף בבני תורה חשובים שעוסקים כל השבוע בלימוד גפ"ת ראשונים ואחרונים, ואף שהם יכולים לעיין בשעת הסעודה מ"מ לפעמים אין הזמן מסוגל לכך, ולכן היתה עבודתי בספר זה לערוך השלחן לאלו כדי שיוכלו לומר דבר יסודי ונאה ומתקבל לבני ביתו, ויהיה בזה תועלת אף לת"ח ואף למופלגים. ומה שמצינו בדור זה שאף תלמידי חכמים חסרה להם ידיעה בתורה שבכתב, נראה שהוא משום שנשתנה אופן הלימוד ממה שהיה בימים קדמונים, כמו שיראה המעיין בהלכות תלמוד תורה להגר"ז (פ"א סעיף א') וז"ל, וכשיהיה בן שש או בן שבע שלימות הכל לפי בוריו וכחו מוליכו אצל מלמד התינוקות לקרות בתורה כל היום כולו עד שיקרא

הקדמה

תורה שבכתב כולה עם נביאים וכתובים כולם פעמים רבות עד שיהיה בן עשר שנים כו' והיו אז עוסקים ה' שנים בלימוד כל המקרא עם התינוקות פעמים רבות מאד כו' עכ"ל.

אמנם בזמנינו כמעט שאין אנו עוסקים כלל במקרא, חוץ משנים מקרא שחייבים לאומרו בכל שבוע, ונמצא שאין בקיאים בזה רק מי שמקדיש זמן רב לעסוק במקרא, ואולי מזה יצא המנהג שבסעודות שבת אומרים דברי תורה מפרשת השבוע.

ספר זה שאני מוציאו לאור בעזרת השם יתברך אינו ספר ליקוט, אף שרובו ככולו אינם חידושים שחידשתי בעצמי אלא הם דברי חז"ל, ראשונים, ואחרונים, מהם גדולי הדורות, מ"מ כל מה שכתבתי בא על ידי עיון בספרים, החל מכמה מאות קטעים מדברי הגמרא בכל חלקי הש"ס, וגם קצת מירושלמי, ספרא וספרי ומכילתא, פרקי דרבי אליעזר, מדרש רבה, ומדרש תנחומא, ויותר משמונים ספרים, ומכל הנ"ל אף פעם לא הבאתי הדברים כמעתיק לשונם בצורתם, רק כתבתי הדברים כדי שאבינם בדרך כתיבתי.

הספר מיוסד כמעט כולו על שלש עמודים. אחד מה שהיה נראה לענ"ד דברי אמת, ב' מה שהיה בעיני חידוש גדול, ג' מה שהיה בעיני חידוש יסודי בעבודת ה', הן בתורה הן ביראת ה' הן במדות טובות, והוספתי נופך משלי בקושיות ובתירוצים בדברי תורה הנ"ל, ופעמים מה שחידשתי בעצמי, ואם העתקתי פעמים דברי מפרש אחד, לא באתי ח"ו לומר ששאר דבריו אינם נראים לי, רק העתקתי מה שיכלתי על דרך ג' העמודים הנ"ל.

דוד המלך כתב בתהלים (כז ד) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי. יש לעיין מה הם שני הדברים, שאלתי, אותה אבקש. וכתב המלבים שם וז"ל, אחת שאלתי בעבר ואותה אבקש תמיד בעתיד כי בשאלה זו כלולים כל השאלות והוא שבתי בבית ה' כל ימי חיי, הוא על הכוונה כדי לחזות בנעם ה' ולבקש בהיכלו עכ"ל. ובמצודות פירש שם, לחזות בנעם ה', לראות בנעימת תורת ה'.

מה אשיב לה' על כל הטוב שגמלני לישיב בבית ה' כל ימי חיי עד הנה, ואותה אבקש על העתיד, ובפרט מודה אני ומשבח להקב"ה ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, בבית מדרש גבוה בעיר התורה ליקוואוד, זה יותר משלשים שנה, וזיכני ה' ללמוד וללמד הרבה מקצועות קשות בתורה במשך הרבה שנים, יחד עם תלמידי חכמים מופלגים, העוסקים בכל חלקי התורה, ובראשם מרנן ראשי ישיבה שליט"א, ובפרט אודה לה' אשר קרבני מוריניו ראש הישיבה הגאון הגדול הרב ר' אריה מלכיאל שליט"א, יברכם הקב"ה באורך ימים ושנות חיים להמשיך עבודתם הכבירה.

אביטה נפלאות

כבר כמה שנים שבחלק מהיום קבעתי לימודי בבית המדרש לוצק, מאז שיסד ידידי ר' שאול קופרוסר נ"ו כולל ברכת יואל שעמו אני לומד בצוותא, ישלם ה' גמולו המיוחד למחזיקי התורה דלאו כל אדם זוכה לכך וכמו שאמר החפץ חיים, ותודה מיוחדת למרא דאתא דקהילת לוצק הר"ר זלמן סורוצקין שליט"א, אשר בטובו הגדול מטיב לכל הבאים בצילו, ומרבה להיטיב עמי ועם כל חברי הכולל הן בריבוי ספרים ובהרחבת ויפוי בית המדרש ובעוד הרבה ענינים אשר רצונו שיהיו כמוסים, יברכהו ה' שיעלה ויצליח ויראה נחת ממשפחתו ומכל הקהילה הקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

אף שעיקר עבודתי הוא ללמוד תורה בדרך אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, מ"מ השגחת הבורא עלי הביאה אותי בתקופה מעט יותר משנה שחלק מזמני מוקדש לעיין במקרא ובמפרשיו ובחז"ל שמדברים על פרשת אותו שבוע, ומקום הניחו לי באותה תקופה למסור שיעור על פרשת השבוע לחברי כולל ברכת יואל שזכיתי לעמוד בראשו. המעיין יראה שבדרך כלל העתקתי לשון המפרש, ועל פי רוב עיינתי בכל פרשה בפירוש רבינו בחיי, בכתב סופר, במשך חכמה, בחפץ חיים, ובדרש משה, ובעוד ספרים כאשר יראה הקורא, ואקוה שכל מי שיעיין בדברי חז"ל ובדברי גדולי הדורות שהעתקתי דבריהם ישיג מכל זה נחת רוח ותועלת רב.

שם הספר מקורו מהפסוק בתהלים (ק"ט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, והאריז"ל כללו בהתפלה שאומרים קודם הלימוד בכל יום וכמו שפסק המחבר (או"ח סי' ק"י סעיף ח) וכמו שכתב המ"א (שם סקט"ז), והספורנו פירש לשון הפסוק, גל עיני, ולא ימנע קוצר שכלי, ואביטה נפלאות מתורתך, ולא ימנע מזה עומק הדבר שיושג, ורש"י פירש נפלאות מתורתך, דברים המכוסים בה שאינם מפורשים בה. והנה לשון אביטה פירושו הסתכלות רב מאד, כמו שכתב החתם סופר בפרשת כי תשא על הפסוק (שמות לג ח) והביטו אחרי משה, ולבי אומר לי ששם זה מתאים מאד להספר שאחר הסתכלות רב בדברי חז"ל ראשונים ואחרונים האיר ה' עיני ולבי, להבין נפלאות שאינם מפורשים בקרא, מפירושי גדולי הדורות שהבינו יסודות וחידושים אמתיים בתורת ה', וגם הוספתי נופך משלי כדרכה של תורה שאין בית מדרש בלא חידוש.

כתב החינוך בהקדמה לספרו וז"ל, האמת הברור במין האנושי הוא מה שהסכימה עליו דעת רוב בני אדם שבעולם, וכבר הסכימה דעת כולם להאמין עדות אנשים, וברבות המעידים על הדבר שיעידו עליו אז יתאמת הענין יותר בעיני שומעיו כו', והענין הזה נתחזק כל כך אצל בני אדם עד שקבעו בנמוסיהם כל אומה ואומה להמית על פי שנים עדים או שלשה כו', גם תורת משה השלימה צותה כן, וגם כן הסכימה דעת הכל מטעם זה לקבל מפי אבותיהם וזקניהם עדותם במה שמספרים להם

הקדמה

שאירע בימיהם או בימי אבות אבותיהם, ואין ספק כי בהיות האבות המעידים רבים ואותם שאירע בימיהם המעשה וראו אותו בעיניהם רבים, יתחזק הדבר בלב הבנים השומעים, על כן כשרצה האלהים לתת תורה לעמו ישראל נתנה להם לעיני שש מאות אלף אנשים גדולים מלבד טף ונשים רבים, להיות כולם עדים נאמנים על הדברים כו'. והם שראו בעיניהם וידעו הדבר ידיעה אמיתית שאין לבני אדם אמת חזק יותר מזה, העידו לבניהם אשר ילדו אחרי כן, כי כל דברי התורה אשר קבלו על יד משה מב' בראשית עד ל' לעיני כל ישראל אמת וברור בלי שום ספק בעולם, ובניהם העידו לבניהם גם כן, ובניהם לבניהם עדינו כו' עכ"ל.

עלי לשבח לאדון הכל שנתן לי הורים גדולים וחשובים שמסרו לי עדות זו על אמיתת וחשיבות תורתנו הקדושה. ישלם ה' פעלם ויהי משכורתם שלימה על שגידלוני על ברכי התורה וחזקו אותי תמיד להמשיך לעלות בלימוד התורה וגם ללמד לבני ולתלמידים. אחרון אחרון חביב מנשים באוהל תבורך אשתי מאשא תחי' על התמסרותה ללימוד התורה שלי ושל בנינו, תתברך בכל ברכת התורה בבריות גופא ונהורא מעליא ונחת מכל יוצאי חלצינו עד ביאת גואל צדק בב"א.

תוכן הענינים

א	בראשית
צב	שמות
קג	ט"ו בשבט
קפו	עניני פורים
קפט	מגילת אסתר
קצט	שלשים יום קודם פסח, וחודש ניסן
רו	מגילת אסתר
ריח	ויקרא
רלא	עניני פסח
רעג	במדבר
רפא	שבועות
שמא	דברים
שצד	ראש השנה
תה	יום הכיפורים

פרשת בראשית

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

פרק א' פסוק ב'

פירש"י שאדם תוהה ומשתומם על בהו שבה עכ"ל, והקשה מרן בדרש משה שלכאורה ממה שליכא שום דבר אין לתמוה ואדרבה על הבריאה שכבר ישנה תמהין על היות דבר גדול כזה שהוא שבח למקום שלא שייך מי שעשה כדכתיב השמים מספרים, וגם הא לא היה שם אדם ושום נברא שישתומם ולא יזה צורך יתן משל כזה? ונראה דהוא מלמדנו דבר גדול שמי שנתן לו השי"ת כח לעשות דברים טובים וללמוד ואינו עושה יש לנו לתמוה על עצלות זה ועל שאר דברים שמנעוהו מללמוד ולעשות דברים, ומשל זה נאמר דכיון שהשי"ת יכול לברא העולם אם לא היה עושה היה זה כתמהון על שלא עשה שלכן הקדים זה לתחלת ספור הבריאה עכ"ד.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר וּבֵין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

פרק א' פסוק ד'

ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, על דרך הפשט החשך הזה הוא העדר האור ואינו החושך שהזכיר למעלה וחשך על פני תהום שאותו החשך היה האש. ולא הזכיר כי טוב ביום שני, וביום השלישי שנגמרה מלאכת המים הזכיר בו ב' פעמים טוב, אחד לגמר מלאכת המים ואחד להיות עצמו, כתב רבינו בחיי, ואני שואל בזה ומה בכך אם לא נגמרה מלאכת המים כיון שנגמרה מלאכת הרקיע ובריאת המלאכים שנבראו ביום שני היה ראוי שיאמר כי טוב על גמר המלאכה והבריאה ברקיע ובמלאכים והיה לו לגזור בהם הקיום ולומר בהם כי טוב כי לא נופלים הם מכל שאר מעשה בראשית שנאמר בהם כי טוב.

ויש לי לומר כי מכאן ראוי עצומה כי העולם השפל בזמן שישראל עושין רצונו של מקום הוא עיקר המציאות שאע"פ שנגמרה ביום שני בריאת הרקיע והמלאכים שהם העולם העליון לא היה בזה שלמות עד שנגמרה מלאכת המים בשלישי במאמר יקו המים ונעשה העולם השפל כי כל העולם היה מים והוצרך להקוות במקום אחד כדי שתראה היבשה וכאשר בא מאמר יקו נתבסס העולם העליון בבריאת העולם השפל הזה ועם זה היה המציאות שלם וראוי להזכיר בו כי טוב וכלל פירוש המאמר שדרשוהו רז"ל (ב"ר ד, ו) לפי שלא נגמרה מלאכת המים כי מפני שלא נגמרה מלאכת המים בעולם

השפל לא רצה להזכיר כי טוב בבריאת עולם העליון אם כן העולם השפל הזה הוא עקר המציאות כו' וכל זה על דרך מדרש רז"ל גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת. במדרש (ב"ר ד, ו) איתא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני לפי שבו נברא גיהנם שנאמר כי ערוך מאתמול מפתה (ישעי' ל, לג) יום שיש לו אתמול ואין לו שלשום, ועוד דרשו ז"ל (שם) לפי שבו נברא המחלוקת שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים א"ר טביומי ומה מחלוקת שהוא לתקון העולם ולישובו לא כתיב בו כי טוב, מחלוקת שהיא לערבובו של עולם לא כל שכן.

וכתב רבינו בחיי לפרש וז"ל, וביאור הענין כי השני תחלת השנוי ולכך נקרא שני, והוא הסבה לכל חלוקה ושנוי, ומה שאמרו כי המחלוקת וגיהנם נבראו בו ביום, להתבונן מזה שכל המעורר מחלוקת נדון בגיהנם כו' והמחלוקת הזה שהיה ביום שני היה תחלת כל מחלוקת וסבתה, ולכך לא נאמר בו כי טוב שהוא גרם הגורמים אחריו וממנו והלאה היו החולקים והמשנים רצון השם יתברך, שהרי בשלישי אמר תוצא הארץ עץ פרי והיא לא עשתה כן אלא עץ עושה פרי וברביעי קטרגה הלבנה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (חולין דף ס:) ובחמישי נמלחה בת זוגו של לויתן שכן דרשו רז"ל (ב"ב דף ע"ד) סרס את הזכר והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, ובששי חטאו אדם וחוה ונטרדו מגן עדן, ואם כן הרי מצינו בכל הימים אחר יום שני ענין קטרוג ושנוי כונה ופרוד רצון וחלוק דעות נבראים וסבתם יום שני כלם באי כחו ונמשכים אחריו עכ"ל.

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

פרק א' פסוק ה'

יום אחד, הטעם שאמר אחד ולא אמר ראשון שזה היה מתאים עם שני שלישי, כתב המשך חכמה וז"ל, אמר אחד ולא ראשון שראשון ושני הוא על דבר המתיחס זה לזה ומגביל זה נגד זה והנה הבריאה של אור ראה שאין העולם כדאי להשתמש בו גנזו (עיין בראשית רבה י"א ב), א"כ הבריאה של אור שנברא ביום ראשון היה במדרגה גבוהה מבריאת העולם לפי מצבה בעולם הזה לכן אמר שהוא רק יום אחד שהוא אחד במדרגתו ובמצבו ואינם מסודרים זה נגד זה ופשוט עכ"ל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיָּם וּבֵין הָאֲרֶזֶת וַיְהִי לַאֲתָת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים:

פרק א' פסוק י"ד

והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים, רבינו בחיי כתב חידוש גדול בענין תחיית המתים וז"ל, ולימים ושנים, הם הזמנים החלוקים למעלות הנשמות כי הנשמה מתעלה

מעילוי לעילוי מן העולם הזה שהוא עולם הגופות לעולם הנשמות ומעולם הנשמות היא מתעלה לעולם הרוחות הנקרא צרור שהנשמות צרורות שם והוא נקרא אור כענין שנאמר וחיתו באור תראה (איוב לג, כח) וכתיב לאור באור החיים (שם, ל) ומעולם הרוחות הנשמה מתעלה לעולם החיים שממנו האור שנאמר כי עמך מקור חיים באורך נראה אור (תהלים לו, י), ומי שאינו ראוי להאריך ימים בעולם החיים וראוי לקבל מדה כנגד מדה בעולם הגופות חוזר לחיות בתחית המתים שהוא מכח עולם החיים, לכך אמר ורבים מישני אדמת עפר יקיצו (דניאל יב, ב), ולא כל ישני, ומי שראוי להאריך ימים בעולם החיים אין לו הפסק, ועולם החיים הוא הנקרא נצח, הוא שכתב תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח (תהלים טז, יא) כו' עכ"ל.

ואולי ע"פ דבריו אפשר לבאר דברי הרמב"ם הידועים (פ"ח מהלכות תשובה הלכה א') שכתב וז"ל, הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא, והם החיים שאין עמהן מות והטובה שאין עמה רעה הוא, שכתוב בתורה למען ייטב לך והארכת ימים, מפי השמועה למדו למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו ארוך וזה הוא העולם הבא כו'. (הלכה ב') העולם הבא אין בו גוף וגוייה אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת, הואיל ואין בו גויות אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני האדם צריכין להן בעולם הזה, ולא יארע בו דבר מן הדברים שמארעין לגופות בעולם הזה כגון ישיבה ועמידה ושינה ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן, כך אמרו חכמים הראשונים העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא תשמיש אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה כו' עכ"ל.

והשיג עליו הראב"ד שם וז"ל, א"א דברי זה האיש בעיני קרובים למי שאומר אין תחיית המתים לגופות אלא לנשמות בלבד, וחיי ראשי מעולם לא היה דעת חכמי התלמוד על זה שהרי אמרו (כתובות ק"א:): עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן ק"ו מחטה, וכן היו מצוין לבניהם (שבת ק"ד). אל תקברני בכלים לבנים ולא בשחורים שמא אזכה, והצדיק אמר (סנהדרין צ"ב). שלא ישובו הצדיקים במיתתן לעפר אלא עומדין בגוייתן, וכן אמרו (שם צ"א): במומן עומדין ומתרפאין, וכל אלה מוכיחין כי בגוייתן הן עומדין חיים, אבל אפשר שהבורא ישים גוייתן חזקות ובריאות כגוית המלאכים וכגוית אליהו זכור לטוב ויהיו העטרות כמשמען וכפשוטן ולא יהיה משל עכ"ל.

ועפ"י דברי רבינו בחיי אפשר לבאר דכוונת הרמב"ם היא על אלו הזוכים לישאר בעולם הנשמות לעולם, אמנם הכסף משנה שם כתב ליישב וז"ל, ולי נראה שאין חילוק בין רבינו והראב"ד אלא בשמות בלבד, דלרבינו העולם שאחר המות נקרא עולם הבא וכמ"ש בסוף פרק זה, זה לשונו זה שקראו אותו חכמים עולם הבא לא מפני שאין מצוי עתה זה העולם עובר ואח"כ יבא אותו העולם אין הדבר כן אלא הרי הוא מצוי